

Erik Lindgren

Om Posten i **Viske härad** i Halland

Innehåll

	sid
Nyebro	3
Viskabro	3
Åskloster	3
Kärradal	4
Backa	5
Väröbacka	5
Ås	6
Derome	7
Veddige	8

Copyright 1998
Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie 345

Förord

Med detta häfte fortsätter jag mina berättelser med glimtar om postens utveckling. Jag ger exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda.

I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter. I de mån jag har kunnat finna tillförlitliga uppgifter, har jag funnit anledning att redovisa hur länge de berörda postanstalterna existerat och i de fall de ännu finns även nämna något om deras nuvarande status. För järnvägspoststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst.

Omkring Varberg utbrer sig Himle härad och närmast norr därom, där landskapet har smalnat in, finner vi dess minsta härad, Viske, med församlingarna Stråvalla, Sällstorp, Veddige, Värö och Ås. Geografiskt är det visserligen obetydligt, men dess postala historia innehåller en hel del av intresse med exempel på postanstalter av olika slag och med ett stycke av den viktiga diligenslinjen mellan Göteborg och Helsingborg och därmed också ett stycke av den parallellt löpande Väst kustbanan.

Alla rent postala uppgifter är hämtade ur handlingar i Postens centralarkiv. Visa fakta har jag funnit i Svenska Järnvägsklubbens "Järnvägsdata" (ISBN 91-85098-71-X). I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Även orternas namn återges i modern stavning utom i de citat där jag försökt behålla tidsfärgen. De olika postanstalterna behandlas i krono logisk ordning, räknat efter datum för deras tillkomst.

Växjö i maj 1998

Erik Lindgren

Namn Nyebro 1866-04-01–1868-06-30
Namn Viskabro 1868-07-01–1888-08-31
Namn Åskloster 1888-09-01–1989-04-29

Åskloster

En förhållandevis tidig lantpoststation hade öppnats med namnet Nyebro den 1 april 1866 efter framställning till poststyrelsen av lantbrukaren Carl Johan Wettergren. Det skedde emot önskemål som postmästare Johan Anders Bergqvist i Varberg uttryckte i sitt remissvar den 8 mars 1866 vid behandlingen av ärendet. Han ansåg sig *"så mycket mindre böra tillstyrka bifall till ansökningsen som de korresponderande i den trakten av Wiske härad, vilka möjligen kunde hava fördel därav, äro högst få och kunna utan vidlyftighet uppräknas - - - Övriga ståndspersoner i Wiske härad äro boende i närheten av Åsbro, där de taga sina brev med lösväskor"*.

Detta påverkade inte poststyrelsen som biföll framställningen och antog Carl Johan Wettergren till föreståndare. Snart nog började vid postsortering förväxling att uppstå med den småländska poststationen Nybro, öppnad den 1 februari 1866. Därför ändrades namnet på den halländska poststationen till Viskabro den 1 juli 1868. Under 20 år användes den adressen, men med tillkomsten av järnvägen Göteborg-Halmstad blev det förändringar.

Inför denna förändring föreslogs indragning av lantpoststationen i Viskabro, något som poststyrelsen accepterade. Dess kunder fick från tågstarten den 1 september 1888 vända sig till järnvägsstationen Åskloster.

Järnvägsbolagets styrelse hade redan den 13 juni 1888 underrättat poststyrelsen om att stationsmästaren Oscar Julius Frisk hade utsetts att ansvara för stationen i Åskloster. Han var sannolikt närvarande före den formella tågstarten, men den 1 september 1888 fick han börja svara för postärendena. Efter honom ansvarade följande järnvägsmän för dessa: Albert Carlsson Flundberg (1897-1926), Sven Gabriel Lagerstedt (1926-1932), Viktor Larsson (1932-1941), Natanael Eleasar Olofsson (1941-1944), Carl Vilhelm Pedersen (1944-1948), Axel Linus Filmersson (1948-1951), Hans Johan Werner (1951-1957) och Olof Caspar Ingemar Larzenius (1957-1958).

Den 1 november 1958 skildes post och järnväg åt och Alice Ingeborg Bertilsson blev föreståndare med poststationen tills vidare kvar i stationshuset och med avtal direkt med postverket i stället för det kollektivavtal som gällt tidigare mellan postverket och SJ.

Omsättningen var tämligen låg men under 1970-talet strävade man efter att slopa avtalsanställningar och låta berörd personal få fast anställning, på deltid minst 16 timmar per vecka. I detta sammanhang infördes begreppet postställe för de minsta postkontoren. Alla postanstalter med kundbetjäning fick från 1986 års ingång termen postkontor, oavsett storleken. Det postställe som hade öppnats i Åskloster med Alice Thorén som ansvarig, blev med minskat underlag inte lönsamt och det drogs in med april månads utgång 1989.

1939-07-01--1975-08-26
(Säsongspost)

Kärradal

Från Åsklosters järnvägsstation utgick postföring till en förhållandevis kortlivad poststation vid havet strax norr om Tångaberg, nämligen Kärradal. Denna öppnades den 1 juli 1939 med Carin Sofia Antonsson som föreståndare. Ett avtal mellan henne och posten fanns sedan den 1 mars 1934, då hon blev postombud i Kärradal och redovisade sin rörelse till poststationen i Åskloster. Hon fick sålunda högre status vid postombudets förändring till poststation.

Den 1 september 1947 övertog Lennart A P Jacobsson poststationen i Kärradal. Omsättningen var så låg att den från 1954 bara hölls öppen under månaderna juni-augusti. När Jakobsson flyttade till Åsa station den 1 juni 1953, fick Anna-Lisa Petersson sköta poststationen som vikarie till dess indragning den 26 augusti 1975.

Namn Backa 1874-01-01--1875-06-30
1888-09-01--1890-03-31
Namn Backa station 1890-04-01--1922-05-31
Namn Väröbacka 1922-06-01--1970-04-30
Namn Väröbacka 2 1970-05-02--

Väröbacka

J A Skantze utsågs till föreståndare för den poststation som i samband med kronobrevbäringsreformen inrättades i Backa gästgivaregård med 1874 års ingång. Någon särskild postföringslinje behövde inte öppnas, eftersom den nya poststationen låg utmed den sedan 1645 befintliga linjen mellan Göteborg och Halmstad, nu färdvägen för postdiligensen mellan Göteborg och Helsingborg med dagliga turer.

En översyn av poststationsbeståndet i Halland hade förutsetts av generalpostdirektör Wilhelm Roos redan i december 1873 i dennes redovisning till länsstyrelsen av ärendet om kronobrevbärings upphörande i dess äldre form. Denna översyn ledde till ett stort poststationsras i Halland. Bland de "drabbade" poststationerna var den i Backa, som drogs in vid halvårsskiftet 1875.

Försök gjordes genom ett brev till poststyrelsen den 11 augusti 1887 att återfå poststationen i Backa. Under remissbehandlingen avstyrkte poststationsföreståndare P S Brag i Viskabro, liksom postmästaren i Kungsbacka och poststyrelsen lämnade framställningen utan åtgärd.

Med västkustbanans fullbordande fick Backa emellertid en poststation i järnvägsstationen. Jan Gustaf Olsson blev ansvarig för denna och fick uppleva att suffixet station tillfördes namnet den 1 april 1890. En av orsakerna var att brev till Backe i Ångermanland ibland sorterades fel och hamnade i Halland.

I februari 1902 tog Frans Alfred Hellberg över. Under vakans efter denne svarade stationskarlen S Börjesson för verksamheten tills Axel Bernhard Lundin kunde tillträda i september 1910. Han följdes 1914 av Alfred Petersson Bergman och Johan August Frantz (1920-1925). Under den sistnämndes period var det åter dags för namnändring, då poststationen fick namnet Väröbacka den 1 juni 1922. Fram till skilsmässan mellan post och järnväg den 1 november 1958 ansvarade efter Frantz' frånträde följande järnvägsmän för posten i Väröbacka: Erik Filip Eriksson (1925-1930), Hildor Schöld (1930-1940), John Emanuel Börjesson (1940-1945), Nils Rudolf Söderberg (1945-1949), Johan Arvid Löfgren (1949-1954). Johan Hjalmar Andersson (1954-1958) och Carl Erik Svensson (1958).

Daniel Lundin, som hade varit postbiträde vid den förenade stationen antogs till föreståndare för poststationen efter skilsmässan från järnvägen och fick uppleva dess statushöjning till postexpedition den 1 oktober 1961. När han pensionerades 1967 övertogs rollen som postchef i Väröbacka av Rune Klaesson. Denne fick också uppleva en omorganisation, nämligen med maj månads ingång 1970. Då fick hans postexpedition tilläggssiffran 2, medan en ny poststation öppnades i Bua med namnet Väröbacka 1. Dit flyttade Klaesson och som föreståndare i Väröbacka 2 antogs Ingegerd Bernström. Hon följdes 1972 av Sven Arne Svensson. Genom 1970-talets generella förändringar organiserades Väröbacka 2 som ett "lokalpostkontor", i ny terminologi från 1986 års ingång utan förleden lokal. Clary Holmqvist blev dess chef, men postkontoret blev med tiden föga lönsamt och ersattes med lantbrevbäring från Väröbacka 1. Därmed var sagan all för Väröbacka 2.

I Bua (Väröbacka 1) visade posten något bättre resultat men svikande kundtrohet på betalningsområdet ledde till att det måste lämnas på entreprenad och blev "Post-i-butik". Denna form ändrades till Närpost med så begränsad service att formen "Post-i-butik" måste återinföras den 1 oktober 1996. Man kan därmed åter utträta snart sagt alla slags postärenden i Bua.

1875-01-01–1880-11-07
Namn Derome 1880-11-08–1966-05-31

Ås (Derome)

Lantbrukaren G F Holmqvist antogs till föreståndare för den poststation som öppnades med sockennamnet Ås vid Åsbro gästgivergård med 1875 års ingång såsom en komplettering till det fasta postnätet ett år efter kronobrevbäringsreformens start i Halland. I Ås' församling fanns redan en lantpoststation, den med namnet Viskabro vid detta tillfälle. Vi möter således här ett sällsynt exempel på att mer än en poststation öppnades inom en och samma socken under denna tid av utveckling i sparsamhet.

Posten kom till Ås via den gamla karrpostföringslinjen mellan Varberg och Borås. I juli eller möjligen först i oktober 1875 inrättades dessutom en gångpost till Rolfstorp med två turer i veckan. Den drogs in den 1 augusti 1879 och i stället inrättades lantbrevbäring på linjen Ås-Stamnared-Valinge-Rolfstorp med indragning av de tre sistnämnda poststationerna.

Holmqvist avled genom en olyckshändelse den 18 oktober 1879. Hans årsarvode på 150 kr förblev oförändrat när befattningen överläts på hans änka Wilhelmina Holmqvist enligt poststyrelsens beslut den 10 november 1879. Hon fick inte behålla denna lilla extrainkomst så länge, för lantpoststationen drogs in efter ett år och i stället öppnades en järnvägspoststation med namnet **Derome** vid Varberg - Borås järnväg den 8 november 1880. Denna järnväg hade öppnats för allmän trafik den 25 oktober 1880 men den postala omorganisationen kunde inte samordnas exakt.

Järnvägens stationsföreståndare Johan Eriksson fick ta ansvar för samhällets postservice. Hans årsarvode för själva postsyslan på 240 kr höjdes till 300 kr efter 1902 års allmänna reglering av arvodena till föreståndare vid förenade post- och järnvägsstationer. I etapper höjdes arvodet så att det efter 1909 års reglering uppgick till 420 kr, när Eriksson avgick från sin tjänst den 20 januari 1910. Därtill kom ett biträdesanslag på 240 kr om året och ett extra anslag på 60 kr.

Efter en vakansperiod med Astor Johansson som ansvarig övertog stationsmästaren Carl Magnus Magnusson befattningen den 1 februari 1911. Hans årsarvode och biträdesarvode höjdes till 480 kr resp 300 kr genom 1914 års allmänna reglering.

Bror Erik Johansson tog över befattningen 1919 och därefter fanns följande järnvägsmän med postansvar i Derome: Bror Erik Börjesson (1923-1926), Sigfrid Andersson (1926-1931), Thor Anders Sällström (1931-1936), Sören Johan Hasberg (1936-1938), Hjalmar Leander (1938-1941), Bror Nils Ljunggren (1941-1959), John Lennart Fischer (1959-1961) och Ture Erland Ingemar Andreasson (1961-1966, till poststationens indragning vid halvårsskiftet).

Lönetillägg för en ny sidopost tillkom föreståndarna från 1926 års ingång, då den 15 km långa gående lantbrevbäringsringlinjen Derome - Sällstorp inrättades. Cykel blev efter hand färdstättet på linjen och motorcykel från 1951. Efter diverse utsträckning reglerades den för bilkörning. Omkring 225 hushåll betjänades och när linjen ändrades att utgå från Veddige efter indragning av poststationen i Derome den 30 juni 1966, tillkom de 40 hushåll som hade hämtat och lämnat sin post i järnvägsstationen. Därmed hade ännu ett namn tagits bort från postanstaltsförteckningen.

Veddige

Ännu en poststation öppnades året efter kronobrevbäringsreformen då man hunnit överblicka det fasta betjäningsnätet och göra de indragningar som befunnits nödvändiga. Det blev en viss stabilisering av detta nät genom tillkomsten av ett fåtal nya, däribland den i Veddige från den 1 november 1875. Den förlades till Vadbränna, där lantbrukaren och handlanden Carl Andersson fick ansvara för dess skötsel med 150 kr i årsarvode.

Det råder skilda uppfattningar om poststationens födelsedatum. Poststyrelsen fattade beslut om dess öppnande den 28 juni 1875 och sände ett telegrafiskt besked till postmästaren i Varberg. Teoretiskt kunde poststationen ha öppnats vid halvårsskiftet, men då troligen utan datumstämpel, sigill och andra nödvändiga inventarier. Sådana kunde troligen finnas på platsen efter relativt kort tid.

Datumstämpel och sigill hann inte slitas särskilt mycket under den tid Andersson hade hand om dem. Han fick lämna dem till stationsmästaren Nils Johan Alfred Johnsson vid den nyuppförda järnvägsstationen den 8 november 1880, då postbefordran började på Varberg - Borås järnväg. Denna järnväg hade då varit i trafik under två veckor. Postens kunder fick besöka järnvägsstationen för att få sina ärenden utträttade.

Det uppväxande stationssamhället präglades av expansion, något som bl a speglades i Johnsons arvode för själva postsysstan. Detta steg från en ganska blygsam start och uppgick efter 1903 års allmänna reglering till 480 kr jämte 300 kr i biträdesanslag. Vid nästa reglering tre år senare blev det 600 kr och 360 kr i biträdesanslag. Detta kom efterträdaren Per Gustaf Pettersson tillgodo. Han tog över den 15 januari 1910.

Andra följde honom och fick vara med som så stark expansion att post och järnväg måste skiljas åt. Den 1 december 1953 höjdes poststationen till postexpedition och med posten i egna lokaler blev Sigvard Nils Allan Carlsson chef med titeln stationsmästare. Han fick vara med om 1970-talets generella omorganisation som bl a medförde ny terminologi. Postexpeditionen blev sålunda "lokalpostkontor" 1977 med förleden *lokal* struken från 1986 års ingång. Efter Carlssons pensionering med uppkommen vakans har postmästare Katja Svärd fått ta över ansvaret för service till de drygt 2000 hushåll som har postadress Veddige.